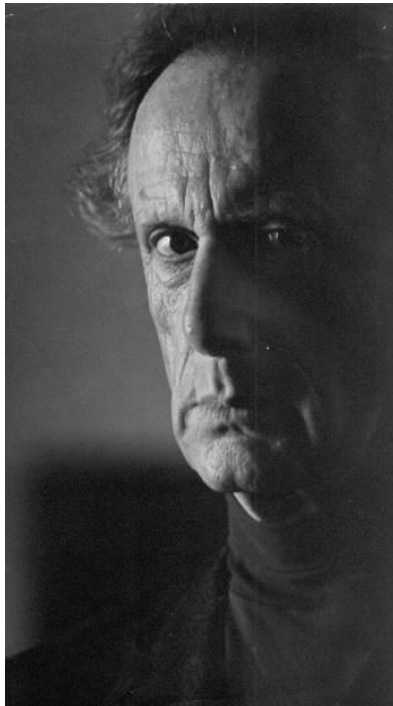

Nagygyörgy Sándor: Ránki György (1970-es évek)

DR. DOMBINÉ DR. KEMÉNY ERZSÉBET*
RÁNKI GYÖRGY MŰVÉSZETE KÜLÖNÖS
TEKINTETTEL A ZONGORÁRA ÍRT KOMPOZÍCIÓKRA**

Ránki György zeneszerző 1907. okt 30-án született Budapesten és 1992. május 22-én hunyt el szintén Budapesten. A kettős évforduló alkalmával felidézzük életművének jelentős állomásait, művei közül bemutatjuk a zongorára írt kompozíciókat, majd összefoglaljuk az emlékhangversenyen elhangzó műveket. Ránki György Kodály tanítványa volt a Zeneakadémián. Így emlékezett erre az időszakra „amit mondott az életre szóló tanács volt. Módszere az önállóságra nevelés, jellemformálás.

*Zongora-és szolfézstanár, pedagógia szakos előadó, az SZTE JGYPK Művészeti Intézet Ének-zene Tanszék főiskolai tanára. A Művészeti Diákköri Tanács tagja.

**Első megjelenés (Parlando 2017/6.) tartalmilag változatlan, képileg/hangilag bővített változata.

Kodály emlékezete
Siralóének Szabolcsi Bence búcsúztató beszédének szövegére

RÁNKI György

Lento rubato

Női énekhang
Szóla: Szál - fa dől ki kö-zü-lünk.

VEGYESKAR
Szoprán
Alt
Tenor
Basszus

Cimbalom *)
*) helyettesíthető csembalóval vagy orgonával

Szóla: U - töl - ső a nagy szál - fák körüli, U - töl - ső ö - ri - á - na

Sz.
A.
T.
B.

Cimb.

© 1973 by Editio Musica, Budapest

(Női hangra, vegyeskarra és cimbalomra (csembalóra vagy orgonára))

Talpra állította, függetlenségre és feltétlen zenei igazmondásra szoktatta tanítványait”. (Így láttuk Kodályt Püski Kiadó szerk.: Bónis Ferenc. 1994, 108.p.) A diploma megszerzése után Ránki György az Új muzsika elnevezésű szerzői esteken mutatkozott be. Megélhetését a filmzene és a színpadi zene biztosította. Az első sikert Goldoni: A hazug c. darabjához írt kísérőzene jelentette. Miloss Aurél koreográfussal történő ismeretsége révén született meg a Hóemberek c. balett. 1938-ban londoni és párizsi tanulmányútra indult. John Halas filmproducertől rajzfilmzenékre kapott megbízást. Seiber Mátyás közbenjárására kiadták a Magyar Tánc-Szvit c. kompozícióját. Párizsban részt vett a távol keleti népzene katalógizálásában. Az egzotikus zenéssel való megismerkedése döntő szerepet játszott későbbi zeneszerzői fejlődésében. 1939 őszén visszatért Budapestre. Az Operettszínház zenekarában is dolgozott, s emellett filmzene komponálása és mások zenéjének hangszerelése jelentette a

megélhetését. A Magyar Tudományos Akadémián önkéntes népdalrendezési munkát végzett. 1940-ben házasságot kötött Dékány Anna mozdulatművésszel. Két gyermekük született: Katalin 1941-ben, András pedig 1944-ben.

1947–48-ban a Magyar Rádió zenei osztályának vezetője volt. Ezután került sor második angliai útjára. John Halas által rendelt filmzenéken dolgozott. Hazatérése után színházi rádiós és filmgyári megbízásoknak tett eleget. Ránki György egyik legnagyobb szakmai elismerését a Pomádé király új ruhája c. operája jelentette. A mű eredetileg a Magyar Rádió megbízása alapján készült rádiójáték formájában Andersen meséjéből. A szövegkönyvet Károlyi Amy készítette Majd az Állami Operaház felkérésére a művet átdolgozta és színpadra alkalmazta. A bemutató 1953-ban volt.

Ránki György: Pomádé király új ruhája (1:25:49)

Az 1979-es, Zenés Tv színházi változat

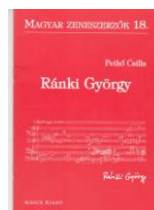
1954-ben Ránki György Kossuth-díjat kapott.

Ránki zeneszerzői megnyilatkozásai révén, mint népszerű szórakoztató állt a köztudatban. A 60-as évek elején zeneszerzői irányt változtatott. Ezt jelzi az 1514 – fantázia zongorára és zenekarra Derkovits Gyula fametszetei nyomán c. keletkezett műve. Ezt követően színpadi, filmzenék és további operák születtek. Gyermekek számára készült a Ki a győztes? c. gyermek- daljáték, a Muzsikusz Péter új kalandja, és az Ulti-opera.

A Hattyúdal c. filmzene sikere után Ránki György nyaralót vásárolt Balatonföldváron. 1965-ben itt fejezte be a Cirkusz c. balettet, melyet a Pécsi Balett mutatott be 1966-ban. Élete fő művének tartotta Az ember tragédiája c. operáját, amelynek hazai fogadtatása rendkívül vegyes volt.

A hetvenes években több keleti utazásra is sor került. Először Indiába látogatott 1971-ben, ezt követte egy vietnami látogatás. 1973-ban Németországban Wiesbadenben mutatták be A varázsital c. balettet. Hetvenedik születésnapjára fejezte be az I. szimfóniáját. Ezt két új versenymű követte, a Concertino cimbalomra, xilofonra, timpanira, ütőkre és vonósötösre és a Brácsaverseny. 80 éves születésnapi koncertjén került sor a Zsoltár gyermekhangra, a Nyitány a XX. századhoz és két spirituálé bemutatójára.

1987-ben indult a negyedik keleti útjára Kínába. Ránki György utolsó műve a Jézus panasza volt baritonszólóra és szimfonikus zenekarra. 1992. május 22-én hunyt el Budapesten.

/ Ránki György életrajzát Pethő Csilla: Ránki György. Magyar zeneszerzők 18. (Mágus Kiadó Budapest 2002. 3-7 pp.) és Barna István: Ránki György (Zeneműkiadó Vállalat Budapest 1966.) alapján állítottam össze. /

Ránki György zongorára komponált művei

Ránki életművét tekintve megállapíthatjuk, hogy zongoraművei nem kaptak központi szerepet, az életmű során, de ennek ellenére a zenepedagógia szempontjából jelentősnek mondhatók. A korai művek nagy része kéziratban maradt fenn, az 1945 előtt készült művek egy része pedig elveszett. A bibliográfia (Pethő Csilla: i.m. 26.p.) szerint az első zongoradarabja 1926-ban keletkezett Adagio-zongorára (kézirat) 1928-ban az Invencio adott témára (kézirat), majd 1929-ben a Szvit zongorára (kézirat). A harmincas évek terméke az Öt bagatell (kézirat) az I. zongoraszonáta (1931, kézirat), Sonatina (for young pianists) (1942, kézirat), Coloured Bebbles – Piano Music for Children (1946, kézirat), Kaszás-tánc (1949-50?, kézirat), Dunárul fúj a szél (évszám nélkül, kézirat), Öreg dudás (évszám nélkül, kézirat). A Pethő Csilla Ránkiról írt életrajzában utal arra is, hogy az Adagio zongorára Debussy és Kodály hatását tükrözi. (Pethő Csilla: im.8.p.)

A II. zongoraszonáta 1947-ben keletkezett. Három tételből áll. (I. Allegro capriccioso; II. Largo espressivo; III. Allegretto alla bulgarese) A sorszámozásnak merő életrajzi jelentősége van: Ránki György 1931-ben komponált első zongoraszonátájának kézírata ugyanis elveszett. A II. zongoraszonáta első tételét rövid előjáték, improvizációszerű bevezetés indítja. A mozgékony, concerto jellegű főtéma C orgonapont felett színesen, áttetszően mintázott. A szerző – nem várva be a kidolgozás sorát – nyomban hozzákezd a téma motivikus kibontásához. A melléktéma statikus-akkordikus képlet, ebből alakul ki a kidolgozási szakasz. A visszatérést követő, rövid kóda az improvizációs bevezetést idézi vissza. A lassú második tétel akkordikus témája – az első tételhez hasonlóan – orgonapont felett szövődik. Ez a tétel nem a lírai

dallamosságé, hanem fantáziaszerű harmóniai ötletek, különös, drámai akkordfoltok töltik ki egyetlen témájának közjátékait. A „bolgár jellegű” finálé a hagyományos aszimmetrikus ritmika helyett a balkáni népzene dús dallamcifrázatait, szekundokban, kis ambituson belül elmozduló melodikáját stilizálja. (Pándi Marianne: Hangversenykalauz IV. Zongoraművek, Zeneműkiadó Budapest 1980. 421. p.)

Könnyű zongoravariációk egy magyar népdalra 1961-ben keletkezett. Ránki az “Aki szép lányt akar venni” kezdetű magyar népdalt dolgozta fel 7 variációban.

Scherzo (Allegro giocoso) 1961-ben komponált mű kéttriós formában szerkesztett. Azt a benyomást kelti, mintha Ránki briliáns hangszerelési ötleteit jegyezte volna le ideiglenesen zongorára. (Pándi Marianne Hangversenykalauz IV: Zongoraművek Zeneműkiadó Budapest 1980. 422. p.) A scherzo jellegre utal az előadásmód is. Pedál nélküli száraz staccatók, váratlan hangsúlyok, váratlan dinamikai és tempóváltozások jellemzik. A szerző nagyon pontosan meghatározta az általa kívánt előadásmódot. Hangzását fanyar humor jellemzi, amelyet szekundsurlódásokkal ér el. A darab dinamikája széles spektrumú, a pp-től fff-ig terjed. Gyakori az appoggio és a glissando.

A Pomádé király új ruhája zongorára (1962) alcíme könnyű szemelvények zongorázó gyermekeknek a hasonló című dalműből. A szerző 15 tételben foglalta össze az opera keresztmetszetet és három tétel kivételével közölte a szöveget is. Zongoratechnikai szempontból a darabok nem nehezek. A ritmikai érzéket jól fejleszthetik a váltakozó ütemek. A szerző a darabok előadásmódját rendkívül széleskörű előadói utasításokkal látta el, melyek a következők: andante rubato, allegro moderato, alla marcia grotesca, andante maestoso, allegro moderato, allegretto comodo, moderato, andante maestoso, allegro vivace, andante rubato, allegro molto, allegretto, alla marcia, allegro molto. A darab dinamikai skálája a pp-től a fff-ig terjed. Technikailag viszonylag könnyű a repetíciós hangokat tartalmazó tételek tempója nem gyors.

Első megjelenés: 1962

Tartalomjegyzék

1. Jani és Rozi búcsúja
2. A vásáron
3. Az őrjárat
4. Királyi trombitajel
5. Skót ruhák tánca
6. Pomádé király reggelije
7. Pomádé örvendező áriája
8. Ki fogja látni a csodakelmét?
9. Rozika dala
10. Pomádé szorongó áriája
11. Készül a csodaruha
12. Milyen a csodaruha?
13. Díszfelvonulás az új ruhában
14. A királyon nincsen semmi (Jaj neked, Pomádé)

JANI ÉS ROZI BÚCSÚJA

DER ABSCHIED VON JANI UND ROZI — FAREWELL OF JANI AND ROZI

RÁNKI György
(1907-1992)

Andante rubato

(Jani:) Széles az út, nagy a vi-lág, Ro-zi. Is-ten ve-led,
én el-me-gyek, Ro-zi. (Rozi) A-kár-ho-vá so-dor a szél, mint-ha mindég
ve-lem-len-nél. (Ketten) Ro-zi, Ja-ni.

p *dim.* *pp* *pp*

A VÁSÁRON

AUF DEM MARKTE — AT THE FAIR

Allegro moderato
(Mézeskalácsos)

Cif-ra ba-bát! A-ranyos szí-vet, ka-to-nát!

f

(2a)

DÍSZFELVONULÁS AZ ÚJ RUHÁBAN

FESTZUG IM NEUEN GEWAND — PARADING IN THE NEW CLOTHES

Alla marcia

A **Kopogós** Fantóné Kassai Mária, Hernádi Lajosné, Komjáthy Aladárné, Máthé Miklósné, V. Inselt Katalin által szerkesztett Zongoraiskola I. kötetében található. Talán mondhatjuk, hogy a kezdő zongoristák legkedveltebb darabja. A repetíciós technika alapját sajátíthatják el. A reklám is szerepet játszik a darab ismertségében, hiszen egykor az iskolatelevíziónak volt a szignálja.

[Zongoraiskola I. 77. Ránki György: Kopogós \(0:37\)](#)

Afrikai varázsmondóka (1965), **Polinéziai altatódal** (1966). Ránki keleti és egzotikus zenék iránti érdeklődése jut kifejezésre ezekben a zongoradarabokban, amely a Fantóné Kassai Mária, Hernádi Lajosné, Komjáthy Aladárné, Máthé Miklósné, V. Inselt Katalin által szerkesztett Zongoraiskola II. kötetében található. A **Polinéziai altatódalt** attacca követi a **Laoszi furulya**. Mindkét darab halk, a nyugalmat árasztja. Dinamikai határa a pianótól a mezzófortéig illetve a második darab esetén a fortéig terjed. Az „Afrikai varázsmondókát” gazdag ritmusvilág jellemzi. A „Laoszi furulya” egy osztinató ritmusra épülő furulyadallam. Az „Afrikai varázsmondóka” páratlan ütemű darab, tempója allegretto, dinamikai határa a pianótól a ff-ig terjed. A váltott kezes arpeggiók gyakorlását teszi lehetővé.

Pas de deux és Galopp a „Cirkusz” című balettben található. A zongoradarab nagy technikai felkészültséget kíván az előadótól. Szegeden először 2007 november. 19-én hangzott el a Zenei Album sorozatban Kerényi Mariann zongoraművész tolmácsolásában.

Az **Incselkedő** (1966) pedagógiai célú zongoradarab.

A **Hét könnyű zongoradarab vietnami dallamokra** (1973) c. ciklusban a szerző közép-vietnámi népdalokat dolgozott fel. A darabok jellemző hangzásvilága a pentatónia: az 5-7. darabok címet is kaptak: Falusi gong-zene, Szól a Khéne muzsikája, Meo-k tánca (Meo kis néptörzs Vietnámban) Tempójelzésük: allegretto, lento, andante allegro vivaco, grave e sonore, allegro ma non troppo, allegro vivace

III. zongoraszonáta (1980) egytételes szonáta telt akkordjaival nagy feladat elé állítja az előadót. A darabot a szerző 4 egységre tagolta. További jellemzők a szélsőséges dinamikai és tempóváltozások. A művet a szerző Szelecsényi Norbert zongoraművész-tanárnak ajánlotta.

Szelecsényi Norbertnek ajánlva
3. ZONGORASZONÁTA
 (1 tételben)
SONATA PER PIANOFORTE No. 3
 (in 1 movimento)
 1980. nov.

RÁNKI György
(1907–1992)

Agitato $\text{♩} = 96-108$
 poco rubato

Pianoforte

hesitando

quasi etc. sim.

deciso

mp

poco rit.

a tempo

poco rit.

a tempo

p espr.

f secco

f

p espr.

secco, cresc.

poco pesante

cresc.

Négy kézre íródott kompozíciók

Five Easy Piano Duets 1940 előtt (kézirat)

A Hét könnyű négykezes zsidó dallamokra (évszám nélkül) az Országos Széchényi Könyvtárban lelhető fel.

A **Két bors ökröcske mese zenével négy kézre** 1969-ben jelent meg. A darab 1986-ban több szegedi hangversenyen is elhangzott Szegeden.

10

Secondo

7.

S lím a csodákröcskék
Elhúzzák az erdőcskét!

Allegro con moto

f

p cresc.

f

p subito

stacc.

f p stacc.

f p stacc.

f p stacc.

f p stacc.

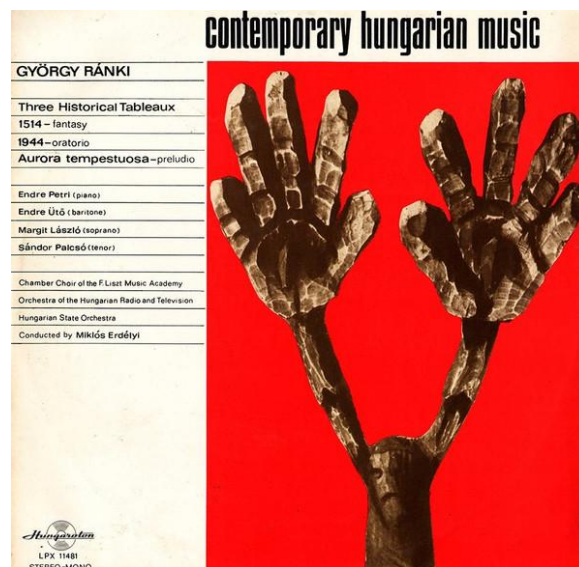
lunga

ff

Z. 5485

Zongorára és zenekarra írt kompozíció és átiratai

Ránki György: 1514- fantázia zongorára és zenekarra. Az 1961-ben keletkezett kompozíció ötlete régóta foglalkoztatta a zeneszerzőt. Az egyik Angliából küldött levelében azt írta feleségének „Ismered DERKOVITS Dózsa sorozatát? 11. kép. Erre komponálnék egy 10-25 perces 11 tételes balettzenét, amit DERKOVITS stílusú színpadon vagy rajzfilmen kellene megörökíteni a 11 fametszetből kiindulva. Olyan BARTÓKOS zene kellene hozzá.” (Pethő Csilla)

1944 Oratórium (18:59)

Ránki György: 1944 - oratórium

Aurora Tempestuosa preludio per orchestra (8:32)

Aurora Tempestuosa preludio per orchestra ·

Petri Endre (zongora), László Margit, Palcsó Sándor és Ütő Endre (ének), Magyar Állami Hangversenyzenekar és a Zeneművészeti Főiskola Kamarakórusa, vezényel: Erdélyi Miklós
1970 HUNGAROTON RECORDS LTD.

A levélrészlet két fontos a kompozíció arculatát döntően meghatározó mozzanatra világít rá. Az egyik: Bartók hatása. Az öttételes mű formai felépítését követve a bartóki hídformát követi, negyedik tételének ritmikus akkordokban mozgó főtémája is Bartók hatását tükrözi. A harmadik tétel komoran lírai, éjszaka zenére utaló hangulattal. A zárótétel a magasztos, amely egy hangulati emelkedettséget fejez ki. (Pethő Csilla)

Ránki több átiratot is készített a műből. A kompozíciót – amelyből táncfantázia és képzőművészeti animációs film is készült – hangversenyteremben 1962-ben

mutatták be. (Pándi Mariann) Először két zongorára és ütőkre dolgozta át 1963-ban a szerző. 1987-ben kétfonórás változatot készített belőle. A szerző javaslatot tett és hozzájárult az 1514 – fantázia rövidített változatára, mely az Intermezzóval kezdődően a mű befejezéséig Finálé címen önmagában is eljátszható. Ránki halála után hangzott el ennek bemutatója 1992-ben. A szegedi bemutató Ránki György 100. születésnapjának évében hangzott el Maczelka Noémi és Dombiné Kemény Erzsébet előadásában a Vántus István Kortárszenei hét nyitóhangversenyén. A hangversenyen jelen volt a zeneszerző lánya, Ránki Katalin is.

A jelen összefoglalóban egy keresztmetszetet kívántunk adni Ránki György művészetéből és a fellelhető zongoradarabokról külön kiemelve a pedagógiai célú darabokat.

Ránki György művészetének vannak kevésbé ismert, más műfajban írott zenepedagógiai művei is. Például a Weöres Sándor versekre írt és kéziratban fennmaradt Gyermekdalok (1. Állathangok, 2. Aranyág, 3. Haragosi, 4. Orbán, 5. Csili-csali nóta, 6. Április bolondja), vagy a kiadásban is megjelent Csóri csuka, amely három dalt foglal magában hegedű vagy xilofon kísérettel:

GYERMEKKAR

Az OIRT 1974. évi gyermekdalpályázatán első díjat nyert mű

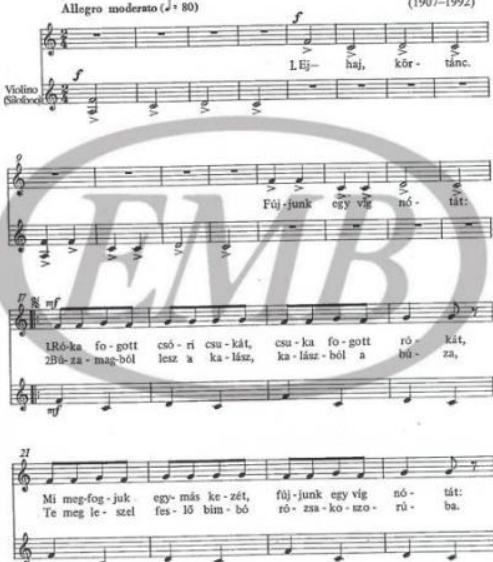
CSÓRI CSUKA
Iványi Mária

1. KÖRTÁNC

RÁNKI György
(1907-1992)

Allegro moderato (♩ = 80)

Violino
(Xilofon)

1. Ejj- haj, kör- tánc.

9 Fúj-junk egy vig- nótát:

17 *mf* IRÓ-ka fo-gott csó-ri csu-kát, csu-ka fo-gott ró-kát,
ZBÓ-za mag-ból lesz a ka-lász, ka-lász-ból a bú-za,

21 Mi meg-fog-juk egy-más ke-zét, fúj-junk egy vig- nótát:
Te meg le-szel fes-lő bím-bó, ró-zsa-ko-szo-rú-ba.

© 1976 by Editio Musica Budapest

Z. 7608

Egy 1974-ben László Ilona újságíró Ránki György gyermekoperáira utaló kérdésére a szerző így válaszolt: „A gyermekszeretet (az emberszeretet része) talán megadja a természetes összefüggést a két tény között. De gyermekeknek komponálni ez tisztulási egyszerűsödési gyakorlat is lehet a zeneszerzői gondolkodás számára. Ahogy a gyermekek fizikai táplálása is nagyobb higiénikus gondossággal, körültekintőbb felelősséggel jár, úgy kell a zeneszerzőnek háromszor is megrágni, mit nyújthat a fogékony, benyomásörző gyermekhallgatóságnak, »mit ír a tiszta lapra«. Mert amit odaír, az megmarad és sok éven át hat!

Irodalom:

Barna István: Ránki György (Zeneműkiadó Vállalat, Budapest 1966.

László Ilona: Mit ír a „tiszta lapra”? (Dolgozók lapja, Komárom, 1974. febr. 3.)

Pándi Marianne: Hangversenykalauz IV. Zongoraművek (Zeneműkiadó Budapest, 1980. 422.)

Pethő Csilla: Ránki György. Magyar zeneszerzők 19. (Mágus Kiadó Budapest, 2002

II.

BIELICZKYNÉ BUZÁS ÉVA

Emlékezzünk Ránki György zeneszerzőre

(Budapest, 1907. október 30.– Budapest, 1992. május 22.)

Ránki György
(Pécsi Balett Archívum)

Kodály Zoltánnál tanult zeneszerzést 1926–1930 között a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán. Ezután népzenei tanulmányokat folytatott Lajtha László mellett a Néprajzi Múzeumban. 1947–1948-ban a Magyar Rádió zenei osztályát vezette, majd 1948 és 1949 között Párizsban és Londonban élt. John Halas által rendelt filmzenéken dolgozott. Hazatérése után színházi, rádiós és filmgyári megbízásoknak tett eleget.

Sokoldalú zeneszerző, írt operát, musicalt, balettet, filmzenét, kísérőzenét színházi előadások és a rádiójátékok számára, zenekari és kamarazenei műveket, dalokat. Legnépszerűbb, és egyben legismertebb műve a **Pomádé király új ruhája** című opera, amelynek a szövegét – Andersen meséje nyomán – Károlyi Amy írta a Magyar Rádió felkérésére (később a mű zenei anyagából két szvitet is összeállított). Az Operaházban 1953. június 6-án mutatták be. Ugyancsak népszerű műve az **Egy szerelem három éjszakája** című musical, amelynek szövegét Hubay Miklós és Vas István írta, film- és tévéváltozat is készült belőle. Komponált misztériumoperát **Az ember tragédiája** témájára, Madách Imre drámája nyomán (1970), de írt operát Weöres Sándor **A holdbéli csónakosára**, Chitz Klára ifjúsági regénye nyomán pedig **Muzsikusz Péter** címmel gyermekoperát. A Magyar Rádió is rendszeresen foglalkoztatta, egyik gyermek-musicalje, **A győztes ismeretlen** címmel, rádiójáték formájában hangzott el a Kossuth Rádióban. Érdekessége, hogy a még fiatalnak mondható Magyar Rádió Gyermekkkórusának tagjai voltak a szereplők.

Kantátát is írt, például József Attila A város peremén című versére, oratóriumot Radnóti Miklós Á la recherche című verse alapján. Filmzenéi közül megemlíthető Macskássy Gyula A két bors ökröcske című rajzfilmjéhez, a Keleti Márton rendezte Két vallomás című, 1962-ben forgatott darabjához és a Körhintához, Fábri Zoltán híres filmjéhez írt zenéje.

Munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el: Erkel Ferenc-díj (1952, 1957),

Kossuth-díj (1954), érdemes művész (1963), kiváló művész (1988). Halála előtt három nappal kapta meg életművéért a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjét.

Ránki György hosszú betegség után 1992. május 22-én halt meg Budapesten, egykori lakóhelyén, a II. kerületi Gül baba utca 36. számú ház falán tábla őrzi emlékét.

Részletek a RÁDIÓFÓNIA sorozatomból

Ránki György: Fekete szőlő – népdalfeldolgozás (1950)

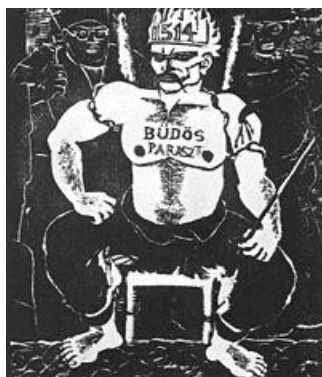
Ránki György *Fekete szőlő* című munkájában magyar népdalokat, mégpedig őszi, szüreti dalokat dolgozott fel. A korabeli rádióújság műsorajánlata a népdalcsokor optimista kicsengését hangsúlyozta: „Betakarítva a kenyér, érik a szőlő. A gazdag magyar borvidékeken aranylik vagy piroslik az illatos gyümölcs. A szőlőéréssel kapcsolatos népdalokat dolgozta fel Ránki György, melyek elénk varázsolják a dolgozó parasztság őszi munkájának eredményét, a dús szüretet. Nem az elmúlás hangulata csap ki ezekből az „őszi” dalokból, hanem az optimizmusa, az emberi lelket a jól végzett munka után hatalmába kerítő vidámsága.”

Pomádé király új ruhája

Ránki György: *Pomádé király új ruhája* (1951)

Bemutatóval kezdődött az 1951-es esztendő. Újév napján hangzott el először a Rádióban Ránki György: *Pomádé király új ruhája* c. gyermekoperája. A szövegkönyvét Andersen meséjéből Károlyi Amy írta. Barna István zenetörténész így írt a Rádió megrendelésére készült bravúros műről: „Ránki György fölényesen biztos kezű, bámulatosan sokoldalú, sőt sokarcú muzsikus, aki úgy ért anyagához, mint kortársai közül a lehető legkevesebben. Zenekari színtantáziája valósággal kimeríthetetlen. Úgy komédiázik, csúfolódik és sziporkázik, úgy mutat orrot és számfület, hogy a hallgató – minden aggályát feledve – örömmel, hálásan követi és cinkos élvezettel adja át magát bűvészműtávjainak.” A meseopera bemutatása idején Ránki György ironikus és groteszk humora nem volt éppen veszélytelen, amint azt Boros Attila is megfogalmazta a *Harminc év magyar operája* c. könyvében: „Újszerű zenés komédia keletkezett, vaskos humorral, harsánysággal, opera buffa jelleggel. Lehetetlen nem észrevenni, kihallatszik a szatirikus hangvétel mögül – a szerző szándékának megfelelően – a személyi kultusz éveinek is valamelyes karikatúrája. Az ország élén álló „nagy”, „bölc” Pomádé és udvartartásának elvakult talpnyalása – mely nem engedte láttatni, hogy a „királyon” nincsen semmi – aktuális történet volt az 50-es évek elején.” Az akkori hatalmasságok nem vették magukra a mesejáték tanulságait, sőt még Kossuth-díjjal is jutalmazták a zeneszerzőt. Ránki György a meseoperát később átdolgozta, kibővítette az operaházi előadás számára is.

Derkovits Gyula 1514 fametszet

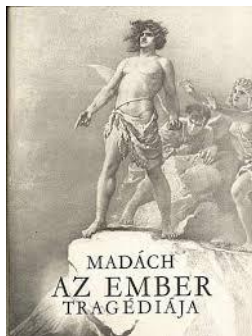
Ránki György: *1514 – fantázia zongorára és zenekarra* (1961)

1961. szeptember 12-én stúdióhangversenyen mutatták be Ránki György 1514 című fantáziáját zongorára és zenekarra. Előadói: Petri Endre zongoraművész, a Rádiózenekar és Lehel György karmester voltak. Aki látta – képzőművészeti kiállításon, vagy albumok lapjain **Derkovits Gyula 1514** c. fametszet sorozatát, annak soha el nem felejthető, fájó érzésként marad meg a

magyar történelem egyik eseménye: a Dózsa György által vezetett parasztlázadás. Ez az 1929-ben készült alkotás ihlette meg jeles zeneszerzőnket, Ránki Györgyöt, hogy a fametszeten látható epizódokat zenében megfogalmazza. Így született meg az 1514 c. fantázia. Ránkinak szokása volt, hogy kompozícióinak ismertetését maga írta meg. Íme új művéről szóló összefoglalása: „Ez a mű a közismert képzőművészeti sorozat hatására készült. Annak zenei mása, szinte hiteles zenei műfordítása kíván lenni. Az egyes képeken s a bennük rejlő mozgáson kívül a sorozat egészének drámai egységét s a háttérben feszülő, embertömegeket mozgó történelmi erők hatását is igyekszik megjeleníteni. A képek tér-arányait zenei idő-arányrendszerrel, a fehér-fekete fametszet-nyelvet pedig a zongora-zenekar váltogató zenei szövessel igyekszik tükrözni. Mint képzőművészeti mintája, a zenemű is az embertelenség elleni küzdelemről, a forradalmi múlt mártírjairól és a népi erők legyőzhetetlenségéről kíván szólni.” Ránki György műve a rádió-bemutató után hamarosan felcsendült a Zeneakadémia nagytermében is. Derkovits Gyula özvegye ekkor írta a következő sorokat a zeneszerzőhöz: „A tegnap esti bemutató előadás hatalmas, szuggesztív ereje először lenyűgözött, végül határtalan magasságba emelt. Ön a hangok kitűnő mestere, életre keltette Derkovits Gyula „1514” c. fametszetét. Eleven erőkké váltak! Nagyszerű érzés két alkotó művész teremtő munkája eredményeit látni, megérteni.”

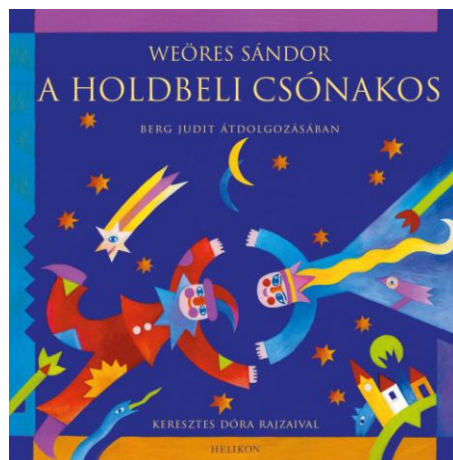
Ránki György: *Az ember tragédiája* – misztériumopera (1970)

1970. december 4-én szólalt meg először az Operaház színpadán Madách Imre remekműve ***Az ember tragédiája*** – Ránki György zenéjével. A komponista – a filmekben, színpadi darabokban és rádiójátékokban szerzett sokoldalú tapasztalatát felhasználva – 1961-ben határozta el, hogy elkészíti a Tragédia zenés színpadi változatát. Hosszú éveket töltött a szöveggönyv megformálásával, majd megzenésítésével. Közismert, hogy a Tragédia 4200 sornyi szövegét a prózai előadások általában 3200 sorra rövidítik.

Madách Imre (1823-1864) *Az ember tragédiája*

Ránki szövegkönyve 1200 sor, ennek létrehozása közben az volt a célja, hogy a „szent szöveg” legjava ne szenvedjen csorbát. A 15 madáchi-kép megmaradt és a képek közé látványra épülő közjátékok kerültek. A mű születésének indítékairól a zeneszerző többek között így vallott: „A feladat hosszú évek óta vonz. Valami furcsa kötelességérzet-féle is sarkallt, hogy megpróbálkozzam ennek a hazai, de világraszóló drámai kincsnek zenés színpadi tolmácsolásával. Zenedrámában újrafogalmazni Madách *Ember tragédiáját* ma, az avantgarde és a beatzene korában, nyilván rendhagyó vállalkozás. A drámai költemény főhőse Ádám: az emberi fejlődésen töprengő, intellektuális ember mintaképe. Nyomon követni belső vívódását, ingadozását – az építő lelkesedés és a romboló kétségbeesés között -, átélni tragikus történelmi látomásait, végül példaadó küzdelem-vállalását, mindez ma aktuálisabb, mint valaha. A mű zárószavai különösen időszerű üzenetként szólnak: „Ember küzdj és bízva bízzál!” Vagyis: ne bízzál a luciferi nihilizmusban, amely önpusztításba kerget és világromboláshoz vezet, hanem bízzál az egyén és társadalmi fejlődés lehetőségében, hogy fennmaradhass.”

Weöres Sándor (1913–1989): A holdbeli csónakos

Ránki György: *A holdbeli csónakos* – operafantázia Győrben (1979)

A győri Kisfaludy Színház új épületében 1979. február 23-án volt először operabemutató. A magyar költészet és zene két kiemelkedő alakjának Weöres Sándornak és Ránki Györgynek közös művét: *A holdbeli csónakos* c. operafantáziáját mutatták be. Az előadást a győri és a szegedi színház, valamint az Operaház művészeinek példás együttműködése hozta létre. A bemutatót a Magyar Rádió is közvetítette. *A holdbeli csónakos* c. dalműve Weöres Sándor

1941-ben írt, hasonló című, kalandos, mesés játékából készült. Albert István jelen volt a nagy sikerű bemutatón, az ő zenekritikájából idézek: „Az embert minden élethelyzetben elkíséri a mese: szürke hétköznapiak és fény-teli ünnepek velünk lehet, csak ki kell tártani szívünket befogadására. Weöres Sándor *A holdbeli csónakos* c. mesejátékában az előadónak kölcsönözte bravúros nyelvi leleményét, virtuóz verselésének muzsikáló sorait-rímeit, és elragadó ritmus-képleteit. Ránki György zeneszerző pedig kihasználta a lehetőséget: a mese kavargó epizódarabkáihoz nagy tapasztalattal és fölényes mesterségbeli biztonsággal illesztette színes zenei mozaikjait. Közben felcsillantotta melódia-alkotó készségét és számtalan groteszk-ironikus ötletét.”

Ránki György zeneszerző köszöntése 75. születésnapján (1982)

Ránki György zeneszerző 1907. október 30-án született, így 1982-ben ő is belépett a nevezetes 75 évesek csoportjába. 1926 és 1930 között Kodály Zoltántól tanult zeneszerzést. Tanárának útmutatása egész életére hatással volt. Így emlékezett erre a korszakra: „25 esztendő választott el minket. Én 19 éves voltam, amikor a Zeneakadémián növendékévé fogadott, ő 44.

Kodály Zoltán (1882–1967)

Prófétai jelenség volt: megtanított bennünket az igazmondásra, morális felelősségre, igényességre, jó értelmű maximalizmusra. Rendkívüli művészi és nemzetnevelő elképzelése nemzedékek számára nyújtott feladatot, életcélt.”

Ránki György zeneszerzőt a sokoldalúság jellemezte. Látszólag játszi könnyedséggel szökött át egyik műfajból a másikba. Elmésen verselt,

zeneműveihez remek szövegek könyveket írt, virtuózan zongorázott. Raics István köszöntőjéből idézek: „Ránki György 75. születésnapján elmondhatjuk róla, hogy ő az egyik legtermékenyebb zeneszerzőnk. Talán nincs műfaj, amivel ne próbálkozott volna, s amiben nem tudott volna újat, igazán *ránkis* dolgokat mondani. Komponált oratóriumokat, kantátákat, szimfóniákat és nagy hatású tömegdalokat. Pillantása átfogni vágyott az egészet: Madách már nagyon korán kezdte foglalkoztatni, hogy aztán nekifogjon a merészségek merészségének, és ***Az ember tragédiájából*** misztérium-operát alkosson. A színpad világa mindig is vonzotta. 1950-ben aratta egyik leglátványosabb sikerét a ***Pomádé király új ruhája*** című vígoperával. Az ***Egy szerelem három éjszakája*** is legnagyobb színházi sikereink közé tartozik.”

Ránki György fiatal éveiben elsők között jelentkezett az európai avantgarde hangján. Idősebb korában azonban így nyilatkozott: „Mivel megrögzött természetihívő és humanista vagyok, ezért a mai avantgarde-művészethez képest a jövő számára természetesebb, emberibb, szabadabb és közösségibb jellegű zenei fejlődést képzelek el.”

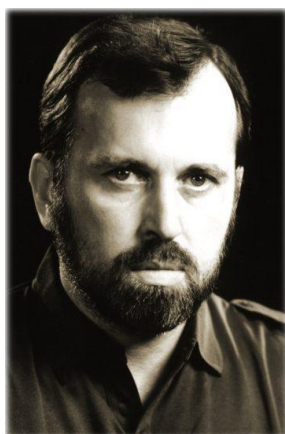
Ránki György (otthonában)

Ránki György köszöntése 80. születésnapján (1987)

Ránki György zeneszerző 1987. október 30-án ünnepelte 80. születésnapját, aki mindenkor példát mutatott, hogyan lehet egészségesen, hosszú életet élni. Röviden így jellemezte „életmódját”: „Nem feledkezem meg a megszokott napi jógagyakorlatokról, úszásról, elmélkedő sétákról. Élvezem az életet családom, barátaim körében. Négy unokám van, itthon két csitri lány, Londonban két pöttöm legényke.”

Ránki György tiszteletére, születésnapja alkalmával – a Rádióban, a Zeneakadémián és a Fészek Művészklubban szerzői estet rendeztek, a Televízióban pedig portréfilmet sugároztak. A *Rádióújságban* megjelenő köszöntő írás így kezdődik: „Ránki György zeneszerzőt, Kossuth-díjas, érdemes művészt nem kell bemutatni, hiszen ki ne emlékezne a **Körhintá**, a **Hattyúdál** című filmek kísérőzenéjére, a **Pomádé király új ruhája** című vígoperára, az **Egy szerelem három éjszakája** című első magyar musicalre, **Az ember tragédiája** misztérium-operára. És akkor még nem említettük az oratóriumokat, dalokat, kórusműveket, valamint a többi kamara- és zenekari darabokat.

Ránki György a zene legkülönbözőbb stílusaiban járatos, bámulatosan sokoldalú művész. Egyik területe a komédia, másik az emberiség nagy sorskérdéseinek világa.” A **Pomádé király új ruhája** című operából készült két zenekari szvit négy kontinens hangversenytermeit, rádióit bejárta, Amerikában és a Szovjetunióban lemezre is fölvtették, hazai lemezkiadása ritka nagy siker volt.

Oberfrank Géza (1936–2015)

Ránki György: *Káin és Ábel* – oratórium (1990)

A Bartók rádióban 1990. május 5-én mutatták be: Ránki György **Káin és Ábel** című oratóriumát, énekes szólisták, valamint a Rádió ének- és zenekara előadásában, Oberfrank Géza vezényletével. Ránki György színes egyénisége sok és különféle élmény hatására alakult ki. Az első meghatározó élményt Kodály Zoltán zeneszerzés-tanítása jelentette számára 1926 és 1930 között. Tanárától a kevés szóval sokat mondás művészetét tanulta, valamint az önmaga és mások iránti igényességet. Ránki György új művében az igazságos jövőbe vetett hitét fejezte ki és így nyilatkozott: „Az emberi történelem nem más, mint a bibliai Káin és Ábel drámájának örökös ismétlődése: a fondorlatos, fegyveres-

erőszakos (alapjában jogtalan) hatalom szakadatlan felülkerekedése a jóhiszemű, védtelen kiszolgáltatottságon. Századunk – melynek tanúi, részesei és áldozatai vagyunk: káini kor. Meggyőződésem, hogy valami másnak, jobbnak kell jönnie: az Ábelek olyan új világ létrejöttében reménykedhetnek, ahol „többé emberen embernek nem lesz hatalma.”

A **Káin és Ábel** verses szövegét is magam írtam, a zenei megfogalmazást pedig 1990. február 1-én fejeztem be. A zenekarnak ezúttal kiegészítő szerepet szántam, azért, hogy biztosítsam a vokális kifejezés és a fontosnak vélt szöveg érthetőségének elsődlegességét. A művet oratóriumnak nevezem, de nem tipikus oratórium, inkább afféle egyedi darab, műfaji kötöttségek nélkül.” A **Káin és Ábel** három történelmi tablót sorakoztat fel: a távoli bibliai múltat felidéző „Legendát”, a 20-ik századot megjelenítő „Korképet”, majd a közeljövő látomását körvonalazó „Utópiát”. Ez utóbbi mondja ki a mű fő üzenetét: „Többé emberen embernek ne legyen hatalma.”

Elhunyt Ránki György zeneszerző (1992)

A *Hangversenyciklus századunk zenéjéből* (1992. május 11-én) sorozat keretében hangzott el Ránki György **Lúdapó meséi** című szeptettje, amelyről Farkas Zoltán zenekritikájában többek között ezt írta: „Ránki Györgytől – a **Hétfejű sárkány** alkotójától a Modern Rézfúvós Együttes újabb kompozíciót rendelt, pontosabban „valami zenei tréfát, jó feltűnő címmel”. A komponistának a cím-ötletet a véletlen adta: a rádió épp Ravel remekét, a *Lúdanyó meséit* sugározta. A **Lúdapó meséi** tulajdonképpen karikatúra-sorozat, egyfajta „Így írtok ti”, amelyben a szerző nagy mesterek stílusát figurázza ki. A tételek sok esetben segítenek felderíteni, hogy ki a karikatúra modellje. A rádiókoncert után néhány nappal Ránki György földi pályája véget ért. A sors szeszélye folytán a zeneszerző a **Lúdapó meséi**ben épp azon a hangján szólította meg a hallgatóságot, amely talán egész életén keresztül a legjellemzőbb volt rá: közérthetően, sznobéria és nagyképűség nélkül, huncut kacsinással, s ironikus mosollyal.”

A Magyar Televízió Ránki György emlékműsorának főszereplője Fellegi Ádám zongoraművész volt, aki műsorajánlatát így kezdte: „Nem telt el egy év sem, hogy Ránki Györggyel a balatonföldvári strandon találkoztam. Hórihorgas, Don Quijote-i alakja, csontig lesoványodva ott is szórt a humor és a szeretet nyilait mindenkire. Tele volt tervekkel, – meghívott házába, hogy hallgassam meg

legújabb művét, a **Jézus panasztát**. A bariton szólamot saját maga énekelte, rekedtes, de nagyon kifejező hangon, és pianinón kísérté.

Ránki György

Ránki György 1992. május 22-e óta nincs közöttünk. De művei továbbra is háborítják a közöny süket csendjét, fricskázzák a pöffeszkedő dölyföt, éneklük szépségét mindennek, ami örök és fiatal.”

Ránki György egyénisége sok és különféle élmény hatására alakult ki: az egyik Kodály Zoltán zeneszerzés-tanítása és emberi példája volt. Sokszor a tucat-számra komponált film- és kísérőzenék enyhítettek megélhetési gondjain – a *Körhinta* című film nagy sikeréhez az ő zenéje is hozzájárult. Kevesen tudják, hogy 1947-ben még hivatalos is vállalt – a zenei osztály helyettes vezetője volt Rádióunkban. Karinthy Frigyes *Cirkusz* című novellája alapján írt táncjátékában saját életét is belekomponálta. Szavakban így szólt róla: „Egy ember – a filozófus bohóc, az akrobata pálya rizikóját is vállalja, csupán azért, hogy végül elzenélhesse a lelke mélyén zengő melódiát. Magam is sok évig minden feladatot elvállaltam, amivel megbíztak, amire fölkértek, belekóstoltam minden műfajba, amellyel az élet szembesített. De mindezekon túljutottam és 70 éves korom óta már csak a magam melódiáját szóltatom meg.”

A 85 éves korában elhunyt mester művei közül emlékeztetőül csak néhányat idézek: az **Egy szerelem három éjszakája** című művével hazánkban is megteremtette a musical műfaját. A **Csendháborító** című darabjában Naszreddin Hodzsa tréfákkal tesz igazságot. A hangos sikerek mellett bizonyos „csend” is körül vette, például a Derkovits-sorozat hatására született *1514* című darabját, vagy Madách **Az ember tragédiája** alapján készült misztérium-operáját.

Egy születésnap interjújában arra a kérdésre: „Hogyan sikerült megőriznie optimizmusát?” – így válaszolt: „Menthetetlenül optimista vagyok. Persze az a zeneszerző, aki nemcsak hangokat vet papírosra, hanem a történelmi felelősséget sem hárítja el magától, benső szükségletének érzi, hogy műveiben is figyelmeztesse az embereket a ma és a közelmúlt szenvedéseire, borzalmaira. Orrunk előtt a Kánaán, és nyakunkon a világ-pusztításának árnyéka. A legforróbb ígéretek és a megdermesztőbb félelmek szaunájában élünk. Mégis rendíthetetlenül hiszem, hogy a józan ész fölülkerekedik a tébolyon, a békés építő törekvések legyőzik a romboló háborús szakadékokat, s hamarosan olyan világ köszönt ránk, amelyben jó élnünk és jó alkotnunk.”

Ránki György műveinek rádiós felvételei:

1951 Szép táj, magyar táj (Innocent Vincze Ernő) Ütközet békében c. film zenéjéből

1952 Szárnya, szárnya a madárnak

1953 Pomádé király – szvit + Szárnya, szárnya a madárnak (2. felvétel)

1954 Aristophanes – szvit + Ilók és Mihók

Pomádé király új ruhája – részletek + Város alatt c. film zenéjéből – Nyitány

1955 II. szonáta + Dúdoló (József Attila) + Emberiség (József Attila)

1956 Pomádé király új ruhája – I. szvit + Régi magyar táncok + Csendháborító – részletek
Két bors ökröcske – mese zenével (Romhányi József) + Körhinta c. film zenéjéből – részlet

1957 Walesi bárdok (Arany János) + Két vallomás c. film zenéjéből – részlet
Körhinta c. film zenéjéből – részlet (2. felvétel + Elgyün már a hideg ősz
Galopp + Verbunkos nyitány

1958 Fúvósötös

1959 Pomádé király új ruhája – I. szvit (2. felvétel) + Pomádé király új ruhája –
II. szvit

Kapuvári verbunk + Kösziklán felfutó csukros liliomszál (Feldolgozás) + Kardtánc
Sóhajtás a békeség után (Péteri Farkas) + Szárnya, szárnya a madárnak (3. felvétel)

1960 Óda egy vacsorához (Badó Iván) + Nosztalgia

1961 1514 – fantázia zongorára és zenekarra (Derkovits fametszetei nyomán)
A győztes ismeretlen – gyermekdaljáték (Hárs László) – keresztmetszet
Széki rapszódia + Tavaszi poéma

1962 Dal a népek egyetértéséről (Weöres Sándor)

Egy szerelem három éjszakája – zenés játék – keresztmetszet (Hubay-Vas)
Hölgyválasz (Innocent Vincze Ernő – Török Rezső)
Keringő (Romhányi József) – a Vágy villamosa c. darab kísérőzenéjéből

1963 Szvit – a Vágy villamosa c. darab kísérőzenéjéből

1964 Don Quijote és Dulcinea + Pentaerophonia + Scherzo + Megy a traktor (Szüdi György)
Muzsikusz Péter új kalandjai – gyermekopera (Chitz Klára könyvéből írta: Romhányi József)

- 1965** Be kellett venni (Romhányi József) + Ének a szabadságról (Raics István)
 Húsz éve (Vas István) + Magyarország az én hazám + Hattyúdal c. film zenéjéből – részlet
 Életjel – keringő + Filmmelódiák + Je, je, je ... (Romhányi József)
 Láz + Tettes ismeretlen – slow
- 1966** Cirkusz – Fantasztikus álmjelenetek Karinthy Frigyes novellája nyomán
 Dal Skála Asszonyról (Armand Got verse, ford. Honti Irma)
 Fekete szőlő – párbeszéd népdalokban I_II_III. rész
- 1967** Pomádé király új ruhája – I. szvit (3. felvétel) + Gépzongora
- 1968** Aurora tempestuosa + Pomádé király új ruhája – meseopera (átdolgozott változat)
 És akkor a pasas c. film zenéjéből – részletek
- 1970** Szárnya, szárnya a madárnak (4. és 5. felvétel)
- 1971** Pomádé király új ruhája – I. szvit (4. felvétel)
 Töredék – Óda Budapesthez – szvit férfikarra (Devecseri Gábor)
 Pomádé király új ruhája – részletek + Az ember tragédiája – részletek (Madách Imre)
- 1972** Isten veled Budapest! (Vas István) + Kodály emlékezete (Szabolcsi Bence)
 Dal az etikettől (Vas István)
- 1973** Vietnami muzsika (Munkadal, Virágszüret)
- 1974** Vonós miniaturák (a Vietórisz kódex dallamainak felhasználásával)
 Ars poetica (Heltai Jenő) + Csóri-csuka (Iványi Mária)
 Dózsa lelke (Kiss István) + A fönix madár (Raics István)
- 1975** Hét kis vietnami zongoradarab + Fényben fürdik a Föld (Raics István)
 Két bors ökröcske – mese zenével (Romhányi József) (2. felvétel)
- 1976** Éjszakai rága (Raga di notte) + A varázsital – I. szvit
 Varázsital, vagy a halászok háborúsa – balett komédia – II. szvit + Koldusnóta
- 1977** I. szimfónia
- 1978** Pomádé király új ruhája – II. szvit (2. felvétel)
 Cimbalomverseny + Túl, túl (Weöres Sándor)
- 1980** Concerto – mélyhegedűre, kettős vonóskarra, ütőkre és zongorára
 Quo vadis? Két Corso-szimfónikus tétel + Szárnya, szárnya a madárnak (6. felvétel)
 A holdbeli csónakos – opera részletek
 Leverkühn búcsúja – monodráma Thomas Mann Doctor Faustus c. regényéből
- 1981** A hétfejű sárkány szerenádja + III. zongoraszonáta (1 tételben)
- 1982** Cirkusz – szvit + II. szimfónia (Egy tételben – Kodály Zoltán emlékére)
- 1986** Divertimento + Don Quijote és Dulcinea (2. felvétel)